

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA

MUHTASARI WA SOMO LA SAIKOLOJIA NA SOSHOLOJIA YA ELIMU
STASHAHADA YA UALIMU ELIMU YA AWALI

2023

© Taasisi ya Elimu Tanzania, 2023
Toleo la Kwanza, 2023

ISBN: 978-9987-09-843-9

Taasisi ya Elimu Tanzania
Eneo la Mikocheni
132 Barabara ya Ali Hassan Mwinyi
S.L.P 35094
14112 Dar es Salaam.

Simu: +255 735 041 168 / 735 041 170
Baruapepe: director.general@tie.go.tz
Tovuti: www.tie.go.tz

Muhtasari huu urejelewe kama: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2023). *Muhtasari wa Somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali*. Taasisi ya Elimu Tanzania.

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kurudufu, kuchapisha wala kutafsiri andiko hili kwa namna yoyote ile bila idhini ya Kamishna wa Elimu, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Yaliyomo

Orodha ya majedwali	iv
Shukurani	v
Vifupisho.....	vi
1.0 Utangulizi.....	1
2.0 Malengo Makuu ya Elimu	1
3.0 Malengo ya Elimu ya Ualimu	2
3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu.....	2
3.2 Malengo mahususi ya Elimu ya Ualimu.....	2
4.0 Umahiri wa Jumla	2
5.0 Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi.....	3
6.0 Majukumu ya Mkufunzi, Mwalimu Tarajali na Mzazi katika Ufundishaji na Ujifunzaji	4
6.1 Mkufunzi.....	4
6.2 Mwalimu tarajali.....	4
6.3 Mzazi/Mlezi	5
7.0 Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji	5
8.0 Zana za Ufundishaji na Ujifunzaji	5
9.0 Upimaji wa Maendeleo ya Ujifunzaji.....	6
10.0 Idadi ya Vipindi.....	7
11.0 Maudhui ya Ufundishaji na Ujifunzaji	7
Bibliografia	12

Orodha ya majedwali

Jedwali Na. 1: <i>Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi kwa Mwaka wa Kwanza na wa Pili</i>	3
Jedwali Na. 2: <i>Alama za Upimaji Endelevu</i>	6
Jedwali Na. 3: <i>Maudhui ya Mwaka wa Kwanza.....</i>	8
Jedwali Na. 4: <i>Maudhui ya Mwaka wa Pili.....</i>	10

Shukurani

Maandalizi ya muhtasari wa Somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali yamehusisha wataalamu mbalimbali kutoka taasisi za serikali na zisizo za serikali. Taasisi ya Elimu Tanzania (TET) inatambua na kuthamini michango ya washiriki wote waliofanikisha kupatikana kwa muhtasari huu. Aidha, TET inatoa shukurani za pekee kwa wahadhiri, wakufunzi, wathibiti ubora wa shule, walimu pamoja na wakuza mitaala. Vilevile, Taasisi inaishukuru Kamati ya Kitaifa ya Wataalamu ya Kusimamia Kazi ya Maboresho ya Mitaala ya Elimu ya Awali, Msingi, Sekondari na Ualimu iliyoteuliwa na Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia. Kamati hii ilifanya kazi kwa weledi na kuhakikisha kuwa maudhui ya muhtasari huu yanalenga kuwa na wahitimu wenye maarifa, ujuzi na stadi zitakazowawezesha kujiajiri, kuajiriwa na kumudu maisha yao ya kila siku, ambalo ndilo lengo kuu la maboresho ya Mitaala ya Mwaka 2023.

Mwisho, TET inatoa shukurani za pekee kwa Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa kuwezesha uandaaji na usambazaji wa muhtasari huu.

Dkt. Aneth A. Komba

Mkurugenzi Mkuu

Taasisi ya Elimu Tanzania

Vifupisho

TEHAMA

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

TET

Taasisi ya Elimu Tanzania

1.0 Utangulizi

Somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu ni Somo la lazima katika Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali. Ujifunzaji wa somo hili utamwezesha mwalimu tarajali kuwa na uwezo wa kutumia misingi ya saikolojia na sosholojia ya elimu, kanuni na nadharia za ujifunzaji katika ufundishaji na ujifunzaji wa mwalimu tarajali. Aidha, somo hili litamwezesha mwalimu tarajali kutoa ushauri na unasihi kwa wanafunzi ili kuwa na tabia na mienendo inayokubalika katika jamii. Vile vile somo hili litamwezesha mwalimu tarajali kuijua jamii yake na kujenga mahusiano chanya kati yake na mwanafunzi ili tendo la ufundishaji na ujifunzaji liweze kufikiwa kwa ufanisi.

Muhtasari huu umeandaliwa ili kuongoza ufundishaji na ujifunzaji wa Saikolojia na Sosholojia ya Elimu ngazi ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali Tanzania Bara. Muhtasari unatoa maelekezo ya kuwawezesha mkufunzi kuandaa mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji kwa walimu tarajali kwa ufanisi. Vilevile, muhtasari unatoa nafasi kwa wakufunzi kutumia mbinu mbalimbali za ufundishaji na ujifunzaji wa somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu Stashahada ya Ulimu.

2.0 Malengo Makuu ya Elimu

Malengo makuu ya elimu Tanzania ni kumwezesha kila Mtanzania:

- (a) Kukuza na kuboresha haiba ili kuweza kujithamini na kujiamini;
- (b) Kuheshimu utamaduni, mila na desturi za Tanzania, tofauti za kitamaduni, utu, haki za binadamu, mitazamo na matendo jumuishi;
- (c) Kukuza maarifa na kutumia sayansi na teknolojia, ubunifu, fikra tunduizi, uvumbuzi, ushirikiano, mawasiliano na mtazamo chanya katika maendeleo yake binafsi, maendeleo endelevu ya taifa na dunia kwa ujumla;
- (d) Kuelewa na kulinda Tunu za Taifa ikiwa ni pamoja na utu, uzalendo, uadilifu, umoja, uwazi, uaminifu, uwajibikaji na lugha ya Taifa;
- (e) Kujenga stadi za maisha na stadi za kazi ili kuongeza ufanisi katika maisha ya kila siku;
- (f) Kukuza tabia ya kupenda na kuheshimu kazi ili kuongeza tija na ufanisi katika uzalishaji na utoaji wa huduma;
- (g) Kutambua na kuzingatia masuala mtambuka ambayo ni pamoja na afya na ustawi wa watu (jamii), usawa wa kijinsia, usimamizi na utunzaji endelevu wa mazingira; na

(h) Kukuza ushirikiano wa kitaifa na kimataifa, amani na haki kwa kuzingatia Katiba ya nchi na mikataba ya kimataifa.

3.0 Malengo ya Elimu ya Ualimu

3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu

Kumwandaa mwalimu mwenye weledi na umahiri wa kuwezesha ujifunzaji na ufundishaji unaoendana na mabadiliko ya kisayansi, kiteknolojia, na kijamii ili kumjenga Mtanzania mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya, anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo.

3.2 Malengo mahususi ya Elimu ya Ualimu

Malengo ya Elimu ya Ualimu ni kumwezesha mwalimu tarajali:

- (a) Kukuza uelewa wa kinadharia wa elimu ya ualimu, maadili ya kazi ya ualimu, maadili ya maisha, na misingi ya ualimu;
- (b) Kujenga umahiri katika mbinu za kufundishia na kujifunzia;
- (c) Kujenga umahiri katika mbinu za upimaji na tathmini kwa kuzingatia dhana ya ujenzi wa umahiri;
- (d) Kukuza ubunifu na uvumbuzi katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia mahitaji ya mwanafunzi;
- (e) Kutumia TEHAMA na teknolojia saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji;
- (f) Kukuza stadi za utambuzi wa awali wa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji na kutoa afua stahiki;
- (g) Kuimarisha matumizi ya lugha katika ufundishaji na ujifunzaji; na
- (a) Kujenga stadi zinazolenga kuboresha ufundishaji, ujifunzaji na upimaji (yaani, classroom-based action research).

4.0 Umahiri wa Jumla wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu

Muhtasari wa mafunzo ya Stashahada ya Ualimu unalenga kumwezesha mwalimu tarajali:

- (a) Kutumia nadharia na misingi ya ualimu katika ufundishaji na ujifunzaji;

- (b) Kumudu mbinu za kufundishia na kujifunzia;
- (c) Kumudu mbinu za upimaji na tathmini kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri;
- (d) Kumudu mbinu za ubunifu na uvumbuzi katika ufundishaji na ujifunzaji wa kuzingatia mahitaji ya mwanafunzi;
- (e) Kutumia, TEHAMA na teknolojia saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji;
- (f) Kumtambua mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji na kutoa afua stahiki;
- (g) Kutumia lugha husika kwa ufasaha katika ufundishaji na ujifunzaji; na
- (h) Kumudu stadi zinazolenga kuboresha ufundishaji, ujifunzaji na upimaji (*classroom-based action research*).

5.0 Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi

Muhtasari wa Somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali una umahiri mkuu na umahiri mahususi kama inavyojitokeza katika jedwali Na.1.

Jedwali Na. 1: *Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi kwa Mwaka wa Kwanza na wa Pili*

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
1.0 Kumudu saikolojia ya mtoto katika ufundishaji na ujifunzaji	1.1 Kumudu misingi ya saikolojia ya mtoto 1.2 Kuchambua hatua za makuzi na maendeleo ya mtoto katika ujifunzaji 1.3 Kumudu nadharia na kanuni za malezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto 1.4 Kumudu stadi za ushauri na unasihi katika malezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto
2.0 Kumudu sosholojia ya elimu katika ufundishaji na ujifunzaji	2.1 Kumudu misingi ya sosholojia ya elimu 2.2 Kuchambua masuala ya kijamii yanavyoathiri malezi na ujifunzaji wa mtoto

6.0 Majukumu ya Mkufunzi, Mwalimu Tarajali na Mzazi katika Ufundishaji na Ujifunzaji

Ufundishaji na ujifunzaji katika somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali unategemea ushirikiano baina ya Mkufunzi, Mwalimu tarajali na Mzazi/Mlezi katika kutimiza wajibu wao ambao ni:

6.1 Mkufunzi

Mkufunzi anatarajiwa:

- (a) Kukuza ufundishaji na ujifunzaji unaozingatia ujenzi wa stadi za karne ya 21 kwa kutumia mbinu mbalimbali za uwezesaji zitakazomfanya mwalimu tarajali kuwa kitovu cha ujifunzaji. Baadhi ya mbinu zinazopendekezwa ni zile zinazosaidia kukuza uwezo wa kufikiri, kutafakari, kutafuta maarifa kutoka vyanzo mbalimbali ili kutatua changamoto za ufundishaji na ujifunzaji;
- (b) Kuandaa mazingira wezesi ya kufundishia na kujifunzia ikiwa ni pamoja na kufaragua zana;
- (c) Kutoa malezi kwa haki na usawa kwa kila mwalimu tarajali bila kujali tofauti zao; na
- (d) Kubaini mahitaji maalumu ya mwalimu tarajali na kumpatia afua stahiki;

6.2 Mwalimu Tarajali

Mwalimu tarajali anatarajiwa:

- (a) Kushiriki kikamilifu katika shughuli za mafunzo ndani na nje ya darasa ili kuhakikisha kuwa anajenga umahiri stahiki katika maeneo mbalimbali ikiwemo usimamizi wa ufundishaji na ujifunzaji, mbinu za kufundishia na mbinu za upimaji zitakazomwezesha kubaini mafanikio na kuboresha ufundishaji na ujifunzaji;
- (b) Kushiriki katika mafunzo endelevu kupitia shule zilizo jirani na chuo kwa lengo la kutafsiri nadharia anazojifunza darasani kwa vitendo. Baadhi ya nadharia hizo ni haiba, maandalizi ya somo, kutumia mbinu za kufundishia na kujifunzia, kuandaa na kutumia vifaa vya kufundishia, kujifunzia na kutathmini mwanafunzi;
- (c) Kufanya kazi chini ya uangalizi wa walimu wazoefu kwa kipindi cha mwaka mmoja ili kuimarisha umahiri na weledi katika fani ya ualimu;

- (d) Kushirikiana na wenzake pamoja na mkufunzi katika mchakato wa ujifunzaji; na
- (e) Kuzingatia kanuni na taratibu za chuo.

6.3 Mzazi/Mlezi

Mzazi anatarajiwa:

- (a) Kusimamia na kufuatilia mwenendo na maendeleo ya mwalimu tarajali katika ujifunzaji; na
- (b) Kumpatia mwalimu tarajali mahitaji muhimu pamoja na vifaa vinavyotumika katika shughuli za ujifunzaji.

7.0 Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji

Ufundishaji na ujifunzaji wa Somo la Saikolojia na Sosholojia katika Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali umejikita katika maarifa, stadi na mwelekeo. Mwalimu tarajali anatarajiwa kupata maarifa kuhusu Elimu ya Awali na kutumia muda mwingi kufanya mazoezi kwa vitendo kutokana na maarifa aliyoyapata. Mkufunzi anapaswa kutumia mbinu shirikishi zitakazomwezesha mwalimu tarajali kujenga umahiri uliokusudiwa. Mbinu zilizopendekezwa kutumika katika muhtasari ni zile zinazomshirikisha mwalimu tarajali katika tendo zima la ujifunzaji na ufundishaji kwa kuzingatia mahitaji anuai na uwezo wake. Mbinu hizo ni kama vile nyimbo, hadithi, michezo, oneshombinu, matembezi ya galari, igizodhima, ziara ya mafunzo na majadiliano katika vikundi. Vilevile, mbinu hizi zitamwezesha mwalimu tarajali kuwa mbunifu, kufikiri kiyakinifu, kuwasiliana, kushirikiana, kutafuta maarifa kutoka vyanzo mbalimbali na kutatua changamoto mbalimbali katika maisha yake ya kila siku.

8.0 Zana za Ufundishaji na Ujifunzaji

Zana za ufundishaji na ujifunzaji zinapaswa kuwa shirikishi na zinazokidhi mahitaji ya ujifunzaji. Mkufunzi anapaswa kuhakikisha anamshirikisha mwalimu tarajali katika uandaaji na utengenezaji wa zana kulingana na shughuli husika. Aidha, zana za ufundishaji na ujifunzaji zinapaswa zimsaidie mwalimu tarajali kuelewa kinachofundishwa. Mkufunzi anashauriwa kutumia zana zinazopatikana katika mazingira yanayomzungumka. Zana za ujifunzaji na ufundishaji zinazopendekezwa ni pamoja na manila zenye taarifa za saikolojia na sosholojia ya elimu, orodha ya vifupisho, michoro ya saikolojia na sosholojia ya elimu, picha zinazoendana na saikolojia na sosholojia, vitu halisi, kamusi za saikolojia na sosholojia, magazeti na makala zenye taarifa za kisaikolojia na kisosholojia. Zana hizi zimependekezwa katika jedwali Na. 3 la maudhui katika safu ya zana.

9.0 Upimaji wa Maendeleo ya Ujifunzaji

Upimaji wa maendeleo ya ujifunzaji ni suala muhimu katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji. Upimaji wa Somo la Saikolojia na Sosholojia ya elimu utafanyika sambamba na masomo mengine yanayofundishwa katika ngazi ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali. Upimaji huu utamwezesha mkufunzi kupima umahiri wa mwalimu tarajali katika kumudu somo la Saikolojia na Sosholojia ya elimu. Aidha, utamwezesha mkufunzi kufuatilia kwa karibu maendeleo ya ujifunzaji ya mwalimu tarajali. Upimaji wa maendeleo utazingatia vigezo vilivyoainishwa katika kila shughuli ya ujifunzaji. Kwa hiyo, zana/vifaa vinavyotumika katika upimaji ni pamoja na mazoezi, maswali ya ana kwa ana, majaribio, hojaji, mkoba wa kazi, kazimradi, na mitihani ya muhula.

Katika kuamua kiwango cha ufaulu wa mwalimu tarajali upimaji wa mwisho (tamati) utachangia asilimia sabini (70%) na upimaji endelevu utachangia asilimia thelathini (30%). Mwalimu tarajali anapaswa kufaulu upimaji endelevu kwa angalau asilimia hamsini (50%) na upimaji tamati kwa angalau kiwango hichohicho ili aweze kutunukiwa cheti. Endapo hatafikisha asili mia hamsini (50%), mwalimu tarajali anaweza kurudia mitihani hiyo mara mbili ndani ya miaka mitatu. Jedwali Na. 2 linaonesha mgawanyo wa alama katika upimaji endelevu.

Jedwali Na. 2: *Mchanganuo wa Alama za Upimaji Endelevu*

Na	Shughuli za upimaji	Mgawanyo (%)
1	Mtihani wa Muhula wa Kwanza wa Mwaka wa Kwanza	6.0
2	Mtihani wa Mwisho wa Mwaka wa Kwanza	6.0
3	Mtihani wa Muhula wa Kwanza wa Mwaka wa Pili	6.0
4	Kazi mradi	7.0
5	Mkoba wa Kazi	5.0
	Jumla	30

10.0 Idadi ya Vipindi

Muhtasari wa Somo la Saikolojia na Sosholojia ya Elimu ya Ualimu wa Elimu ya Awali, unakadiria muda utakaotumika katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia uzito wa umahiri mahususi na shughuli za kutendwa na mwalimu tarajali. Makadirio haya ya muda yamewekwa kwa mfumo wa vipindi ambapo kila kipindi ni dakika 60. Idadi ya vipindi kwa somo hili ni vipindi viwili (2).

11.0 Maudhui ya Ufundishaji na Ujifunzaji

Muhtasari wa Stashahada ya Ualimu Somo la Saikolojia na Sosholojia umebeba maudhui yaliyopangiliwa katika vipengele sita ambavyo ni umahiri mkuu, umahiri mahususi, shughuli za kutendwa na mwalimu tarajali, vigezo vya upimaji, zana/vifaa vya kufundishia na kujifunzia na idadi ya vipindi. Jedwali Na.3 na 4 yanaonesha maudhui yanayopaswa kufundishwa katika ngazi ya Stashahada ya Ualimu Somo la Saikolojia na Sosholojia.

Jedwali Na. 3: *Maudhui ya Mwaka wa Kwanza*

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za Ujifunzaji	Vigezo vya upimaji	Zana zinazo pendekezwa	Idadi ya vipindi
1.0 Kumudu saikolojia ya mtoto katika ufundishaji na ujifunzaji	1.1 Kumudu misingi ya Saikolojia ya mtoto	(a) Kuchambua dhana na misingi ya Saikolojia ya mtoto katika ufundishaji na ujifunzaji	Dhana na misingi ya saikolojia ya mtoto imechambuliwa kwa kuzingatia maana, chimbuko, umuhimu mawanda na malengo	Moduli za saikolojia na sosholojia, matini za saikolojia, ripoti za tafiti za kisaikolojia	17
	1.2 Kuchambua hatua za makuzi na maendeleo ya mtoto katika ujifunzaji	(a) Kuchambua hatua na nyanja za makuzi na maendeleo ya mtoto na mahitaji yake ya msingi katika ujifunzaji	Hatua na nyanja za makuzi na maendeleo ya mtoto yamechambuliwa kwa kuzingatia mahitaji na usisimushi kwa nyanja na hatua za ukuaji wa mtoto	Kadi za kliniki, picha za saikolojia na sosholojia, video fupi za ushauri nasaha, makala zenye ujembe wa kisaikolojia na sosholojia	17

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za Ujifunzaji	Vigezo vya upimaji	Zana zinazo pendekezwa	Idadi ya vipindi
	1.3 Kumudu nadharia na kanuni za malezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto	(a) Kuchambua nadharia na misingi ya malezi na ujifunzaji wa mtoto	Nadharia na misingi ya malezi na ujifunzaji yamechambuliwa kwa kuzingatia maana, kanuni, umuhimu na matumizi	Chati inayoonesha nadharia kuhusu malezi, ujifunzaji na mitazamo yao, kalamu rashasha	17
	1.4 Kumudu ezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto	(a) Kuchambua nadharia, misingi na kanuni za ushauri na unasihi	Nadharia, misingi na kanuni za ushauri na unasihi zimechambuliwa kwa kuzingatia maana, aina za unasihi, umuhimu, stadi kanuni na tofauti	Moduli za saikolojia na sosholojia, matini za saikolojia, miongozo ya wizara, visa mafunzo, shuhuda	17
		(b) Kuchambua maadili na miiko ya ushauri na unasihi	Maadili na miiko ya ushauri na unasihi imechambuliwa kwa kuzingatia sifa za mnasihi, maadili, miiko ya unasihi na umuhimu	Vipeperushi, Chatipindu, kalamu rashasha, fomu za usiri, karatasi za kumbukumbu, visa mafunzo	

Jedwali Na. 4: *Maudhui ya Mwaka wa Pili*

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za Ujifunzaji	Vigezo vya upimaji	Zana zinazo pendekezwa	Idadi ya vipindi
2.0 Kumudu sosholojia ya elimu katika ufundishaji na ujifunzaji	2.1 Kumudu misingi ya sosholojia ya elimu	(a) Kuchambua nadharia na misingi ya sosholojia ya elimu	Nadharia na misingi ya sosholojia ya elimu imechambuliwa kwa kuzingatia maana, chimbuko nadharia, umuhimu na malengo	Moduli za saikolojia na sosholojia, matini za saikolojia, chati na chatipindu	35
	2.2 Kuchambua masuala ya kijamii yanavyoathiri malezi na ujifunzaji wa mtoto	(a) Kuchambua uhusiano wa shule na jamii katika malezi na ujifunzaji	Uhusiano wa shule na jamii katika malezi na ujifunzaji umechambuliwa kwa kuzingatia umuhimu wake kwa mwalimu tarajali, wadau na michango yao katika malezi na ujifunzaji, na mbinu za kuboresha ushirikiano	Moduli za saikolojia na sosholojia, matini zinazoonesha uhusiano kati ya shule na jamii chatipindu	35

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za Ujifunzaji	Vigezo vya upimaji	Zana zinazo pendekezwa	Idadi ya vipindi
		(b) Kutumia mahusiano ya shule na jamii katika uboreshaji wa malezi na ujifunzaji	Mahusinao ya shule na jamii katika kuboresha malezi na ujifunzaji yametumiwa kwa kuzingatia uhusiano kati ya mwalimu na mtoto, mbinu za kuboresha uhusiano kati ya mwalimu na mtoto	Moduli, Matini, vipeperushi, Michoro, Chatipindu na kalamu rashasha	

Bibliografia

- Berk, L. (2013). *Child development*. Boston: Allyn & Bacon.
- Doherty, J. (2014). *Child development: Theory and practice 0-11*. Pearson.
- GaLbraith, V. (2017). *Counselling psychology*. Taylor & Francis
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development (5th ed.)*. Wiley.
- Levine, L. E., & Munsch, J. (2017). *Child development: An active approach*. Thousand Oaks, Sage.
- Omari, I. M. (2006). *Educational psychology for teachers*. University Press.
- Sanders, M. R., & Morawska, A. (2018). *Handbook of parenting and child development across the lifespan*. Springer.
- Santrock, J. (2010). *Child development: An introduction*. McGraw-Hill.
- TET (2013). *Moduli ya Ualimu ya Kujifunzia Kufundisha Elimu ya Awali*
- WyEST. (2020). *Mwongozo wa malezi na unasihi na ulinzi wa mtoto kwas hule na vyuo vya ualimu Tanzania*. Dodoma: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.
- MoEST. (2022). *Safe schools programe for secondary schools*. Dodoma. MoEST